

ходження медичного обстеження, по-перше, створює підстави для поліінтерпретації посадовими особами органів РАЦСу умов укладення шлюбу, оскільки приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним, по-друге, невжиття заходів щодо попередження СНІДу та інших генетичних захворювань нівелює законодавчі основи гарантій права дитини на здоров'я.

З огляду на зазначене, необхідно підкреслити, що законодавство деяких країн безпосередньо закріплює обов'язок наречених проходити медичне обстеження, в тому числі й перевірку на СНІД. Зокрема, ця процедура є обов'язковою згідно ст. 63 Цивільного кодексу Франції, хоча результати медичного обстеження фактично не можуть служити перешкодою для вступу в шлюб. Законодавство ряду штатів США також встановлює обов'язковий медичний огляд майбутнього подружжя з метою попередження укладення шлюбу з особою, що страждають хронічною хворобою. Видається раціональною зазначена закордонна законодавча практика, оскільки будь-яке негативне явище краще попереджувати, аніж боротися з його негативним наслідками, тому вирішуючи питання щодо пріоритетності дії норм Сімейного кодексу України або Постанови КМ України, обґрунтування можливе не тільки з огляду дії правил юридичної техніки, але й раціоналізму та розумності з урахуванням необхідності забезпечення переумов для нормального фізичного та духовного розвитку дитини.

Таким чином, враховуючи дію нормативно-правових актів за юридичною силою, під час правозастосування пріоритет необхідно надавати нормам Сімейного кодексу України як основного законодавчого акту в сфері регулювання шлюбно-сімейних відносин. Крім того, нагальним питанням є внесення змін в Порядок здійснення добровільного медичного обстеження наречених 2002 р., зокрема п. 3, на нашу думку, необхідно викласти в наступній редакції: «Орган державної реєстрації актів цивільного стану під час приймання заяви про реєстрацію шлюбу інформує осіб, які подають таку заяву, про обов'язок здійснення медичного обстеження та видає направлення за зразком, затвердженим МОЗ».

ЛІТЕРАТУРА

1. Яланский А. Украина – СПИД : пока это поезд в один конец [Электронный ресурс] / А. Яланский // Украина криминальная. – Режим доступа: <http://crpo.com.ua>

*М. М. Колюка,
кандидат юридичних наук,
директор Кримського економіко-правового інституту,
Міжнародний гуманітарний університет*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Органи внутрішніх справ України відіграють важливу роль у процесі реалізації функцій демократичної, соціальної, правової держави. Адже завданнями цих органів є боротьба із злочинністю, охорона громадського порядку, забезпечення

громадської безпеки, безпеки дорожнього руху, охорона та оборона особливо важливих державних об'єктів тощо.

Форми й методи діяльності органів внутрішніх справ знаходять відбиття у зафіксованих в законодавчих актах правах та обов'язках їх представників. Отже, особам, що перебувають на службі в цих органах, надаються владні повноваження, здійснюючи які, вони представляють державу. Тільки відповідальне ставлення цих осіб до виконання наданих повноважень може забезпечити нормальну реалізацію поставлених перед органами завдань.

Впливати на свідомість, поведінку осіб, що представляють державу, можна за допомогою як заохочувальних заходів, так і заходів, що примушують цих осіб діяти відповідно до встановлених правил. Втім використання будь-яких заходів потребує правового врегулювання, оскільки існування чітких нормативних положень, якими визначались би підстави та порядок їх застосування, лише сприятиме зміцненню законності і дисципліни в державному управлінні.

Слід зазначити, що питання щодо застосування до працівників ОВС примусових заходів за неналежне виконання наданих повноважень є дуже актуальними для сьогодення. В підтвердження цьому зазначимо, що за даними МВС України за порушення законності щороку притягується до кримінальної відповідальності понад 400 працівників [1]. Наведені дані обумовлюють гостру потребу, як теоретичну так і практичну, у дослідженні питань, щодо аналізу нормативно-правового забезпечення порядку притягнення до юридичної відповідальності працівників органів внутрішніх справ.

Основним Законом України встановлено, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами нашої держави (ст. 19). Засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України (ст. 92) [2].

Враховуючи наведені конституційні приписи, можна стверджувати, що, поперше, повноваження працівників ОВС повинні чітко визначатися в актах, що мають силу закону. Здійснення працівниками ОВС прав чи виконання ними обов'язків в межах і у спосіб, що не відповідають приписам цих актів, є протиправним. По-друге, тільки актами, що мають силу закону, встановлюються (а) конкретні ознаки діяння, яке може бути визнане правопорушенням, і (б) заходи примусового характеру, які підлягають застосуванню у випадку скоєння особою саме такого діяння. Отже, серед нормативно-правових актів, якими врегульовані питання юридичної відповідальності працівників ОВС особливе місце посідають акти, що мають силу закону. Зміст таких актів складається з первинних норм, які лише в окремих випадках отримують подальшу конкретизацію й розвиток у підзаконних актах.

Як відомо, працівник ОВС, здійснюючи права й виконуючи службові обов'язки, діє від імені держави. Повноваження, надані такому працівникові, мають владний характер, тобто він може у встановлених чинним законодавством випадках вимагати певної поведінки від осіб, приймати рішення, обов'язкові для виконання не тільки безпосередньо підлеглими йому об'єктами управління.

Протиправна поведінка працівника ОВС, як правило, пов'язана з неналежним здійсненням ним своїх владних повноважень. Компетентний орган (посадова осо-

ба), вирішуючи питання про можливість застосування санкцій щодо працівника ОВС, який вчинив правопорушення, в першу чергу встановлює факт його перебування на службі в ОВС, у певних випадках визначає, чи пов'язана протиправна поведінка винного з його службовою діяльністю, окреслює обсяг та характер службових повноважень, наданих такому працівникові.

Ознаки протиправних діянь, суб'єктами яких можуть бути працівники ОВС, санкції за скоєння таких діянь, а також порядок притягнення до відповідальності визначаються низкою чинних в Україні нормативно-правових актів.

Підставою кримінальної відповідальності є злочин. Суб'єктами деяких злочинів можуть бути лише такі фізичні особи, яким крім загальних притаманні ще й спеціальні (додаткові) ознаки. Відповідно до Кримінального кодексу України такими злочинами є: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службових повноважень (ст. 365); службове підроблення (ст. 366); службова недбалість (ст. 367); одержання хабара (ст. 368); провокація хабара (ст. 370); завідомо незаконні затримання, привід або арешт (ст. 371); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372); примушування давати показання (ст. 373) тощо [3].

Основні питання, що виникають у зв'язку з притягненням до адміністративної відповідальності працівників ОВС, знайшли відбиття у тексті Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [4]. Статтею 15 КУпАП встановлено, що особи рядового та начальницького складів ОВС у разі вчинення адміністративних правопорушень несуть відповідальність за дисциплінарними статутами. За окремі порушення, перелік яких міститься у КУпАП, ці особи несуть відповідальність на загальних підставах з урахуванням лише того, що до них не може бути застосовано виправні роботи і адміністративний арешт. Аналіз приписів КУпАП дозволяє стверджувати, що при вирішенні питання про адміністративну відповідальність працівника ОВС законодавець виходить з того, що така особа поряд з іншими фізичними особами може вчинити будь-яке правопорушення із зазначених у згаданому кодексі. Однак мета застосування примусових заходів щодо особи, яка перебуває на службі в ОВС, швидше буде досягнута, якщо застосувати стягнення, передбачені дисциплінарними статутами.

Зв'язок протиправної поведінки працівника ОВС з його службовою діяльністю, обсяг та характер наданих йому службових повноважень враховуються при притягненні до відповідальності за КУпАП лише у випадках, якщо працівник ОВС є посадовою особою, яка згідно з ст. 14 КУпАП відповідає за правопорушення, зв'язані з недодержанням правил, забезпечення виконання яких входить до її службових обов'язків. Так, наприклад, посадова особа ОВС може бути притягнута до адміністративної відповідальності на загальних підставах за неправомірне використання державного майна (ст. 184-1) чи за ухилення від виконання законних вимог прокурора (ст. 185-8).

Притягнення працівника ОВС до дисциплінарної відповідальності за вчинок, який порочить його як державного службовця або дискредитує орган, в якому він працює, на сьогодні Законом України від 22.02.2006 р. «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» [6].

Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ визначаються не тільки види дисциплінарних стягнень, порядок їх накладення і виконання. В Законі

закріплені окремі види заохочень, які можуть застосовуватися для відзначення сумлінного ставлення осіб рядового і начальницького складу до виконання своїх службових обов'язків.

Об'єднання в акті про дисципліну положень, якими встановлюються наслідки як правомірної, так і неправомірної поведінки працівників ОВС, на нашу думку, ілюструє широке, двохаспектне розуміння юридичної відповідальності. Позитивний аспект відповідальності працівників ОВС виникає з обов'язку цих суб'єктів вчиняти передбачені нормативними приписами позитивні дії. Такі дії не тільки заслуговують на підтримку, а й можуть бути заохочені. Негативний аспект пов'язаний з настанням для цих суб'єктів небажаних правових наслідків у випадку порушення ними правових норм, неналежного здійснення своїх повноважень. Відповідальність у широкому розумінні реалізується не стільки з метою покарання винних, скільки для того, щоб працівники ОВС належно виконували свої службові обов'язки.

Слід зазначити, що зазначений Закон України від 22.02.2006 р. «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» не позбавлений певних недоліків, а зокрема: нажаль до цього часу не вирішено питання щодо визначення правового статусу захисника у дисциплінарному провадженні, що проводиться відносно працівника ОВС. Така ситуація призводить до необґрунтованого обмеження визначеного Конституцією права на захист. Варто зауважити, що у 2009 році Д. П. Полівчуком було захищено дисертацію присвячену питанням проведення дисциплінарного провадження в органах внутрішніх справ і вказаним автором наголошувалось про важливість вирішення даного питання [7]. Однак, нині дане питання на законодавчому рівні так і не вирішено; аналіз сучасної практики здійснення дисциплінарного провадження в органах внутрішніх справ, що пов'язане із вирішенням питання притягнення особи до дисциплінарної відповідальності свідчить, що нині виникла потреба в удосконаленні прав та обов'язків суб'єктів дисциплінарної влади; на нашу думку, у змісту Закону України від 22.02.2006 р. «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» доцільно визначити вичерпний перелік випадків, коли дисциплінарне провадження не підлягає порушенню. Вбачається, що такі положення наблизять даний нормативно-правовий акт до сучасних стандартів притягнення особи до відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про оголошення рішень суддів щодо притягнення до кримінальної відповідальності колишніх працівників міліції : Наказ МВС України від 25.01.11 № 19.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кримінальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51, ст. 1122 (із змінами).
5. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.
6. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.
7. Полівчук Д. П. Дисциплінарне провадження в органах внутрішніх справ : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 / Полівчук Дмитро Петрович. – Д., 2009. – 208 с.

*Ю. В. Кондратенко,
викладач кафедри цивільного та господарського права і процесу,
завідувач підготовчим відділенням,
Міжнародний гуманітарний університет*

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ МІСТОБУДІВНИХ ПОТРЕБ

Надання земельних ділянок для містобудівних потреб є, з одного боку, функцією управління земельним фондом у сфері охорони і використання земель, з іншого боку, повноваженням розпорядження публічною земельною власністю органами державної влади і місцевого самоврядування.

Уповноважені на виконання відповідних функцій органи влади, приймаючи рішення про надання конкретних земельних ділянок фізичним і юридичним особам, а також укладаючи операції на підставі цих рішень, розпоряджаються землею від імені власника. Проте вибір земельних ділянок для надання, і визначення умов, на яких вони надаються, є функцією управління, що здійснюється державою і органами місцевого самоврядування в рамках земельної політики [1, с. 13]. До використання під забудову земельні ділянки перебувають у власності територіальних громад, тобто всіх громадян населеного пункту, в інтересах яких повинно прийматися рішення міськими радами під забудову. Виділення земельної ділянки відбувається місцевою радою за різними схемами, при яких відрахування місту (громаді) відбуваються у різних формах або житловою площею, або грошовими коштами на цілі розвитку міста [2, с. 9].

Як зауважує В. К. Гуревський, найчастіше під забудову надаються земельні ділянки із земель житлової та громадської забудови. Але й на земельних ділянках інших категорій земель може здійснюватись зведення будівель і споруд, необхідних для провадження суб'єктами певних видів діяльності [3, с. 20].

Надаючи земельні ділянок для містобудівних потреб та забудови, уповноважені органи реалізують правомочності держави чи територіальної громади як власника земель державної чи комунальної форми власності. За своїм змістом ця діяльність носить розпорядчий характер і повинна здійснюватися в рамках державної і місцевої земельної та містобудівної політики.

Розглянемо закріплені в земельному законодавстві процедури надання земельних ділянок. Відповідно до ч. 1 ст. 116 Земельного кодексу України, громадяни та юридичні особи набувають права власності та права користування земельними ділянками із земель державної або комунальної власності за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування або за результатами аукціону [4]. Положення цієї статті дозволяють виділити конкурентну і неконкурентну процедури залежно від способів набуття прав на земельні ділянки, визначені для містобудівних потреб.

Передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, згідно ст. 124 Земельного кодексу України, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування згідно з їх повноваженнями, чи договору купівлі-продажу права оренди земельної ділянки (у разі продажу права оренди) шляхом укладення договору оренди земельної ділянки. Передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється за результатами про-

ведення земельних торгів, крім випадків, передбачених чинним законодавством. Відповідно до ст. 135 Земельного кодексу України, земельні торги проводяться у формі аукціону [4].

Неконкурентна процедури набуття прав на земельні ділянки, визначені для містобудівних потреб також має свої підвиди. По-перше, відповідно до ч. 1 ст. 121 Земельного кодексу України, громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності в таких розмірах: а) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах – не більше 0,25 гектара, в селищах – не більше 0,15 гектара, в містах – не більше 0,10 гектара; б) для індивідуального дачного будівництва – не більше 0,10 гектара; в) для будівництва індивідуальних гаражів – не більше 0,01 гектара. Отже, в даному випадку набуття прав на земельні ділянки відбувається на підставі закону і, відповідно, є обов'язком держави або органу місцевого самоврядування.

По-друге, надання земельної ділянки для містобудівних потреб може здійснюватися за рішенням уповноваженого органу на підставі заяви (клопотання) заінтересованої особи. Порядок надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування регламентується ст. 123 Земельного кодексу України. Надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування здійснюється на підставі рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування. Рішення зазначених органів приймається на підставі проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок у разі: зміни цільового призначення земельних ділянок відповідно до закону; надання у користування земельних ділянок, межі яких не встановлені в натурі (на місцевості). Надання у користування земельної ділянки, межі якої встановлені в натурі (на місцевості), без зміни її цільового призначення здійснюється на підставі технічної документації із землеустрою щодо складання документа, що посвідчує право користування земельною ділянкою. При наданні земельних ділянок органи місцевого самоврядування готують інформацію про містобудівні вимоги до їх використання. Така інформація стосується, як правило наступних питань: містить відомості про місцезнаходження ділянок і проектів їх меж відповідно до проектів планування, тобто ознаки, що індивідуалізують земельну ділянку; дає характеристику правового режиму земельної ділянки; повідомляє про забезпечення ділянок об'єктами інженерної, транспортної і соціальної інфраструктур. Це дуже важливо для забудовника, оскільки наявність або відсутність інфраструктури є фактором, що визначає ціну ділянки, розмір витрат на її освоєння [5, с. 31].

Вдосконалення процедури надання земельних ділянок під забудову – складний та комплексний процес, що включає спроби на методологічному, нормативному та технологічному рівнях взаємоузгодити увесь комплекс законних прав та інтересів окремих громадян, суспільства, держави [6, с. 25].

Надання земельних ділянок для містобудівних потреб та забудови є інститутом земельного права, що являє собою сукупністю норм, що визначають підстави, умови і порядок надання земельних ділянок для містобудівних потреб та забудови, і спрямовані на забезпечення розподілу і перерозподілу земель на користь їх найбільш раціонального використання для містобудівних потреб.

Надання земельних ділянок для містобудівних потреб та забудови являє собою як розпорядчу діяльність, яка повинна здійснюватися в рамках державної і місцевої земельної та містобудівної політики, в якій реалізуються правомочності

держави чи територіальної громади як власника земель державної чи комунальної форми власності. Надання земельних ділянок для містобудівних потреб є, з одного боку, функцією управління земельним фондом в галузі використання та охорони земель, з іншого боку, повноваженням розпорядження публічною земельною власністю органами державної влади і місцевого самоврядування.

Земельні ділянки підприємствам, організаціям, установам усіх форм власності, а також приватним підприємцям і громадянам для містобудівних потреб та забудови надаються за рішенням органів місцевого самоврядування згідно з генеральним планом міста чи іншого населеного пункту, іншою затвердженою містобудівною документацією в порядку, визначеному законодавством.

Процедуру надання земельних ділянок для містобудівних потреб та забудови можна умовно розділити на дві основні стадії: ухвалення рішення уповноваженими органами і оформлення прав. На першій стадії пріоритет мають земельно-правові норми і застосування імперативного методу, оскільки на даному етапі прийняття адміністративного акту здійснюється виходячи з владних повноважень держави як суверена або органу місцевого самоврядування згідно з перспективами подальшого розвитку конкретного міста чи іншого населеного пункту. На другій стадії при здійсненні правочину із земельними ділянками на підставі прийнятих адміністративних актів повинні застосовуватися норми земельного та цивільного права з врахуванням особливостей об'єкту – земельної ділянки, і застосовується переважно диспозитивний метод регулювання, тобто відбувається реалізація повноважень держави або територіальної громади як власника.

Враховуючи існуючий фактичний склад, що є підставою для надання земельних ділянок для містобудівних потреб та забудови, порядок надання земель державної та комунальної власності для зазначених потреб можна класифікувати залежно від способів набуття прав на земельні ділянки, визначені для містобудівних потреб: 1) конкурентні процедури: а) в ході яких земельні торги (аукціон) проводяться на етапі надання земельної ділянки; б) в ході яких торги (конкурс, аукціон) проводяться до надання земельної ділянки – на етапі вибору підрядника-забудовника; 2) неконкурентні процедури: а) надання земельної ділянки здійснюється на підставі закону і є обов'язком органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування; б) надання земельної ділянки здійснюється за рішенням уповноваженого органу на підставі заяви (клопотання) заінтересованої особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордиенко И. И. Правовое регулирование предоставления земельных участков для строительства : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. 12.00.06. / И. И. Гордиенко; Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. – М., 2010. – 21 с.
2. Ніколаєв В. П. Проблема власності на земельні ділянки у житловому будівництві / В. П. Ніколаєв, О. О. Павлишина // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – К., 2009. – Вип. 21. – С. 8–13.
3. Гуревський В. К. Право власника на забудову земельної ділянки // Земельне право України : теорія і практика. – 2007. – № 1. – С. 19–24.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
5. Крассов О. И. Особенности правового регулирования использования земель поселений в градостроительном законодательстве / О. И. Крассов // Законодательство и экономика. – 2001. – № 5. – С. 31–44.
6. Сіряченко І. І. Проблеми вдосконалення порядку надання земельних ділянок під забудову / І. І. Сіряченко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – № 2. – С. 23–26.

*В. Д. Костина,
соискатель кафедры хозяйственного права и процесса
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

К ВОПРОСУ О СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ ПРАВОВОГО ОПОСРЕДОВАНИЯ ТЕХНИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Система технического регулирования начала свое становление еще со времен древнего мира. Это проявлялось в создании различных орудий труда, приемов по обработке земли и т. д. При этом люди стремились извлекать наиболее удачные результаты трудовой деятельности для дальнейшего повторного их использования. Фактически все это подпадает под сегодняшнее понимание стандартизации.

С развитием человеческого общества и налаживанием международных отношений между государствами технические условия приобретали иной вид. Упрощение торговых связей и рыночных отношений между государствами требовали упорядочения и закрепления норм технического регулирования на законодательном уровне. Так, началом международной стандартизации можно считать принятие в 1875 году в Париже Международной метрической конвенции и учреждение Международного бюро мер и весов.

С момента образования в 1922 году Союза Советских Социалистических Республик система технического регулирования приобрела новые грани, и в том числе стандартизация как составная часть данной системы.

В 1925 году впервые был создан центральный орган стандартизации – Комитет по стандартизации при Совете Труда и Обороне. Главной задачей Комитета была разработка и утверждение (опубликование) ведомственных стандартов. Также была введена категория стандартов – общесоюзный стандарт (ОСТ). В 1940 году создан Всесоюзный комитет по стандартизации, который ввел иную категорию стандартов – государственный общесоюзный стандарт (ГОСТ). Данный комитет неоднократно был переименован, хотя наделялся теми же функциями.

Знаковой датой для советской системы технического регулирования стал 1968 год, когда постановлением Совета Министров СССР был утвержден комплекс государственных стандартов «Государственная система стандартизации».

С распадом СССР 26 декабря 1991 года было образовано 19 независимых государств. 24 августа 1991 года Верховная Рада (парламент Украинской ССР) провозгласила независимость Украины. Данные события повлекли за собой поиск новых форм сотрудничества государства в области стандартизации, метрологии и сертификации. Первым шагом в этом направлении стало подписание 8 декабря 1991 года Украиной, БССР и РСФСР Соглашения о создании Содружества Независимых Государств. Вторым – подписание 13 марта 1992 года Соглашения о проведении согласованной политики в области стандартизации, метрологии и сертификации. По данному соглашению был создан Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, главной задачей которого было осуществление координации и разработка решений по проведению согласованной политики в области стандартизации, метрологии и сертификации. Подписание Соглашения, последующая разработка государственных стандартов Украины послужили началом формирования украинской системы технического регулирования.

Развитие сферы технического регулирования и потребительской политики Украины началось с принятия Закона Украины «О защите прав потребителей» и разработки Концепции государственных систем стандартизации, метрологии и сертификации (Концепция–92), которая была утверждена постановлением Кабинета Министров Украины от 25 мая 1992 года [1, с. 18]. Введенная в 1993 году обязательная сертификация позволила защитить украинский рынок от недоброкачественной продукции, которая заполнила его в 90-х годах прошлого века. Однако, эта система была построена на принципах, которые действовали еще с советских времен, и не учитывала требований рыночной экономики и нуждалась в реформировании.

Необходимость реформы технического регулирования была обоснована рядом причин. В частности, одной из целей реформы является приведение отечественного технического регулирования в соответствие с принципами Всемирной Торговой Организации (ВТО), что являлось одним из условий вступления в нее Украины.

Следующей причиной реформирования признавалась отсталость существующей нормативной технической базы от европейских стандартов, а также наличие документов органов исполнительной власти бывшего СССР.

Ну, и, пожалуй, самой важной причиной реформирования выступало наличие в указанных выше документах требований, которые создавали необоснованные препятствия для хозяйственной деятельности.

Таким образом, реформа технического регулирования была направлена на повышение эффективности регулирующего воздействия государства на экономику и минимизацию административных барьеров на пути развития украинского бизнеса.

Отправной точкой реформы технического регулирования в Украине стало принятие в 2001 году новых законов – «О стандартизации» [2], «О подтверждении соответствия» [3], «Об аккредитации органов по оценке соответствия» [4], которые приблизили украинскую систему технического регулирования к международным соглашениям.

Закон «О стандартизации» от 17.05.2001 г. ввел добровольное применение стандартов, дал определение понятию «технические условия» (документ, устанавливающий технические условия, которым должна соответствовать продукция, процессы и услуги). Также в законе раскрывается международное сотрудничество в сфере стандартизации.

Закон «О подтверждении соответствия» от 17.05.2001 г., ввел использование декларирования соответствия вместо сертификации третьей стороной. В ст. 9 установил, что требование обязательного подтверждения соответствия касается только законодательно регулируемой сферы, где требования к продукции указываются в технических регламентах. С принятия данного закона началась разработка технических регламентов.

Закон Украины «Об аккредитации органов по оценке соответствия» от 17.05.2001 г., предусматривал создание отдельного органа, который занимался бы аккредитацией – Национальный орган Украины по аккредитации.

С целью максимального соответствия требованиям Соглашения о технических барьерах в торговле и законодательстве ЕС в 2005 году был принят закон Украины «О стандартах, технических регламентах и процедурах оценки соответствия»

[5], в котором были определены правовые и организационные основы разработки и применения национальных стандартов, технических регламентов и процедур оценки соответствия. Также в Законе предусмотрено обеспечение приоритетного применения международных стандартов, инструкций или рекомендаций как основы для национальных стандартов и технических регламентов.

Следующим этапом реформирования системы технического регулирования в Украине стало принятие Концепции совершенствования государственного регулирования хозяйственной деятельности [6, с. 121], утвержденной Указом Президента Украины от 03.09.2007 г., в которой предлагалось внести изменения в законы «О стандартах, технических регламентах и процедурах оценки соответствия», «О подтверждении соответствия» с целью сократить количество продукции, которая подлежит обязательной сертификации, а также постепенного перехода от сертификации к оценке соответствия (приведение в соответствие с нормами ВТО и ЕС).

В 2011 году реформирование инфраструктуры технического регулирования было вызвано намерением разделения функций и полномочий в этой сфере. Долгое время специальным уполномоченным органом в сфере стандартизации, метрологии и сертификации был Государственный комитет стандартизации, метрологии и сертификации [7]. Его правопреемником стал Государственный комитет Украины по вопросам технического регулирования и потребительской политике [8], который был трансформирован в Государственную инспекцию по вопросам защиты прав потребителей [9].

Одним из этапов гармонизации нормативной базы технического регулирования стала смена государственного надзора рыночным. Главными документами в этой сфере являются Законы Украины «О государственном рыночном надзоре и контроле непищевой продукции» [10] от 02.12.2010 г. и «Об общей безопасности непищевой продукции» [11] от 02.12.2010 г., которые закрепляют европейские принципы рыночного надзора (т. е. контроль готовой продукции, а не процессов ее производства).

Таким образом, в Украине создана нормативно-правовая база технического регулирования, которая приближается, но все же не в полной мере соответствует основным принципам ЕС, в результате чего иностранными торговыми партнерами не признаются результаты деятельности национальных органов по оценке соответствия и метрологии. Также существующая в Украине система технического регулирования препятствует внедрению новых технологий, не защищает в полной мере украинский рынок от опасных товаров и не способствует конкурентоспособности украинской экономики. Поэтому государственным органам власти Украины следует обратить внимание на создание адаптированной к требованиям ВТО и ЕС современной системы технического регулирования и защиты прав потребителей, что будет способствовать развитию экономики, предпринимательства, обеспечению добросовестной конкуренции, защиты жизни, здоровья человека, окружающей природной среды, прав потребителей, устранению технических барьеров в торговле.

ЛИТЕРАТУРА

1. Штефан Н. В. Технічне регулювання в Україні : проблеми та досягнення / Штефан Н. В. // Системи обробки інформації. – 2011. – № 6 (96). – С. 17–19.
2. Про стандартизацію : Закон України від 17 травня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.

3. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17 травня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 169.
4. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17 травня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 170.
5. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 1 грудня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.
6. Апанасенко К. І. Нормативно-правова база технічного регулювання у сфері господарювання : питання класифікації / К. І. Апанасенко // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 4. – С. 119–125.
7. Про Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України : Указ Президента України від 26 липня 2000 р. Втрапив чинність на підставі Указу Президента № 225/2003 від 18.03.2003 р.
8. Питання Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики : Указ Президента України від 18 березня 2003 року. Втрапив чинність на підставі Указу Президента № 465/2011 від 13.04.2011.
9. Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р.
10. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 21. – Ст. 144.
11. Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 22. – Ст. 145.

***Н. І. Костова,**
кандидат юридичних наук, асистент кафедри
цивільного та господарського права і процесу
Інституту національного та міжнародного права,
Міжнародний гуманітарний університет*

ПРОГАЛИНИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Цивільне законодавство є важливим засобом встановлення статусу приватної особи, забезпечення реалізації прав людини, регулювання цивільного обігу у суспільстві тощо. В основному, розвиток цивілістики обумовлюється тим станом суспільства, якого досягнуто на даний час. Українське суспільство сьогодні майже пододало перехідний період, пережило немало кризових явищ і, нарешті, готове до справжніх якісних змін.

Із положень глави І ЦК України випливає, що цивільне законодавство – це сукупність правових норм, що регулюють цивільні відносини. Якщо цивільне право у об'єктивному сенсі – це сукупність концепцій, правових ідей, юридичних норм, якими визначається статус приватної особи, то цивільне законодавство – система правових норм, у яких виражається норми, що регулюють цивільні відносини.

При цьому поняття «цивільне законодавство» не є тотожним поняттю «цивільне право», оскільки останнє включає не лише правові норми, але також і концепцію, доктрину цивільного права, ідеї та інші досягнення цивілістичної думки, котрі набувають практичного значення при застосуванні аналогії (особливо, аналогії права) при тлумаченні судами норм цивільного законодавства тощо [1, с. 2]. Тому, хоча цивільне право й складає зміст цивільного законодавства, але останнє є сукупністю форм вираження лише нормативної частини цивільного права. Однак, до цього часу законодавча робота щодо узгодження двох нормативних документів так і не проведена. Частково це обумовлюється позицією українських судів, які у практичній правозастосовній діяльності в більшості випадків віддають перевагу у застосуванні положень Цивільного кодексу України.

В теоретичній площині це питання зазвичай трансформується у диспут про співвідношення цивільного та господарського права (і законодавства) як одного

з найскладніших у вітчизняній юридичній науці. Гострі дискусії з цього приводу точаться протягом досить тривалого часу [2, с. 12].

Також однією з тенденцій сучасної цивілістики є уніфікація цивільно-правових систем. Уніфікація полягає у зближенні та гармонізації цивільно-правових систем різних держав внаслідок запозичення відповідних правових конструкцій та згладжування принципових відмінностей між закономірностями правового регулювання та охорони суспільних відносин [3, с. 13]. Зумовлено це тим, що Україна невідступно стоїть на шляху інтеграції в світову економіку, що породжує поглиблення та розширення зовнішньоекономічних зв'язків, а отже і потребу їх правового регулювання.

Тлумачення поняття «законодавство» дав Конституційний Суд України, який роз'яснив, що термін «законодавство», котрий міститься у частині третій статті 21 КЗпП України, слід розуміти «широко», включаючи в нього не тільки закони, але й інші відомі нині нормативні акти. І хоча, як справедливо зазначав Н. Д. Єгоров, цивілістична наука заснована на одних і тих же закономірностях, проблем при уніфікації законодавства, вочевидь, уникнути не вдасться. Зокрема, все більшого поширення на даний час набувають конструкції англо-американської правової системи. Так, серед провідних вітчизняних юридичних компаній однією з останніх тенденцій є практика складання зовнішньоекономічних контрактів за правом Великобританії, так як застосування права саме цієї країни є найбільш поширеним у міжнародній торгівлі. Все більшу популярність набуває інститут трастів (довірчої власності).

Уникнути появи нових правових інститутів та моделей у будь-якому разі не вдасться, оскільки цивільне право покликане врегулювати суспільні відносини з приводу матеріальних благ, економічні відносини, які постійно розвиваються та ускладнюються.

Зрозуміло, що механічне перенесення вказаних правових конструкцій на вітчизняне підґрунтя не дасть бажаного результату, а отже їх впровадження повинно відбуватись поступово та обдуманно, з детальним науковим осмисленням та обґрунтуванням.

Проходить своє становлення і та частина цивільного права, яка покликана регулювати особисті немайнові відносини, зокрема, не пов'язані з майновими (честь, гідність, ділова репутація, право на особисту кореспонденцію тощо).

Поширювальне тлумачення поняття «законодавства» є характерним і для концепції цивільного права України, де цією категорією охоплюються не лише закони і підзаконні акти, але і договори, і звичаї [4, с. 78].

Як впливає зі змісту глави І ЦК України цивільне законодавство України може існувати у наступних випадках : 1) акти цивільного законодавства України; 2) нормативні договори суб'єктів цивільного права; 3) звичаї; 4) міжнародні договори; 5) інші форми цивільного законодавства (корпоративні норми загальної дії тощо).

Не можна не згадати тенденцію до розвитку цивільного права у сфері правового регулювання інформаційних технологій, зокрема пов'язаних з мережею Інтернет. Саме через Інтернет все більшого поширення набуває торгівля, надання послуг, пов'язаних з розробкою та впровадженням програмного забезпечення, правового регулювання використання доменних імен тощо. До речі, зацікавленість у цьому напрямку спостерігається не тільки з боку цивілістики, значну увагу даній сфері приділяють і податкове, і адміністративне, і кримінальне право.

Зазначені тенденції та напрями розвитку цивільного права будуть найбільш динамічно розвиватись найближчим часом та знайдуть своє відображення у роботах молодих науковців. Питання про прогалини в юридичній науці виникає переважно у зв'язку із застосуванням і тлумаченням правових норм, а також при вирішенні загальних методологічних завдань правотворчого й правозастосовного процесів. Практика і життя, в ситуації появи нових інститутів, найяскравіше демонструють недосконалість правової системи, а прогалини права викликають необхідність у пошуках методів і способів вирішення спірних питань як у судовій практиці, так і в буденних ситуаціях. Оскільки цивільне законодавство не здатне встановлювати норми на усі випадки життя, виникає проблема так званих «прогалин у законодавстві» [1, с. 96].

Під прогалинами у законі розуміють повну або часткову відсутність необхідних юридичних норм у даному законі. Прогалини в праві виникають, як правило, там, де є суперечливість норм однакової сили, коли одна з них «знищує» іншу.

Основними причинами появи прогалини у праві є: динамізм суспільних відносин, їх постійний розвиток, зміна; неможливість охопити всі життєві ситуації, об'єктивно вимагають правового регулювання (навіть у тих випадках, коли нормативна модель суспільних відносин все-таки існує, правова норма через її абстрактний характер не дозволяє наперед передбачити всі можливі нюанси, які можуть виникати в процесі її реалізації); недоліки юридичної техніки, до яких належать помилки і упущення законодавчого органу; суперечливість, неузгодженість норм.

Прогалини в законодавстві повинні усуватися в процесі правотворчості шляхом внесення змін і доповнень до законів, видання нових, досконаліших юридичних актів.

За наявності прогалини у галузі цивільного законодавства суди не можуть відмовити у правосудді, посилаючись на відсутність закону. Якщо у цивільно-правових відносинах присутня прогалина, то має бути місце для застосування аналогії, яка буває двох видів: аналогія закону, аналогія права.

Також для усунення прогалин у цивільному законодавстві використовується субсидіарне застосування норм права, тобто додаткове застосування одного інституту або галузі права до відносин, що регулюються іншим інститутом або галуззю права [2, с. 344].

Також важливо сказати про такий засіб усунення та подолання прогалин у цивільному законодавстві, як судовий прецедент. На офіційному рівні судовий прецедент, на відміну від англо-американської системи права, не являється джерелом цивільного права в Україні. Але ми не можемо недооцінювати її значення, та її роль потребує спеціального розгляду.

Судова практика включає в себе і пояснення вищих судів відповідно цивільного законодавства і роз'яснення, які містяться в постановах Пленуму Верховного Суду України.

Право лише фіксує певний стан суспільних відносин. Це пов'язано з тим, що правотворчість – це складний, тривалий і формалізований процес. Внаслідок цього законодавчий орган не завжди встигає своєчасно зреагувати на зміни у сфері правового регулювання.

У зв'язку з вищезазначеним можна констатувати, що прогалини в праві – це відсутність норм права (або їх частин) для врегулювання конкретних суспільних відносин, які можуть і повинні бути врегульовані правом. Основним їх усунен-

ням є правотворчість. Проте для оперативного вирішення конкретних юридичних справ законодавчо передбачені способи подолання прогалин у праві й законі: аналогія права, субсидіарне застосування норм права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гражданское право : учебник : в 3-х томах [под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого]. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М., 2005. Т. 1. – 765 с.
2. Хозяйственное право : учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др.; под ред. Мамутова В. К. – К. : Юринком Интер, 2002. – 897 с.
3. Харитонов Є. Антицивілістика, або Сім «неправд» так званого господарського підходу / Є. Харитонов // Право України. – 2000. – № 9. – 13 с.
4. Цивільне право України : підручник : у 2-х кн. / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 864 с.
5. Харитонов Е. О., Старцев А. В., Харитонов Е. И. Гражданское право Украины : учебник. – издание четвертое. – Х. : Одиссей, 2008. – 96 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун [пер. з рос.]. – Харків : Консум, 2001. – 344 с.

О. С. Кушко,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу
Інституту національного та міжнародного права,
Міжнародний гуманітарний університет*

СТОРОНИ У ДОГОВОРІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖУ

Досліджуючи сферу правовідношень, пов'язаних з перевезенням вантажів неможливо обійти увагою учасників цих правовідношень. З легального визначення договору перевезення наведеного у ст. 909 Цивільного кодексу України (далі за текстом статті – ЦК України) [1] та ст. 307 Господарського кодексу України (далі за текстом – ГК України) [2] випливає висновок що сторонами договору перевезення вантажу є перевізник та відправник вантажу.

Наступні статті ЦК України дають більш поширену картину вищезазначеного, визначаючи сторонами договору перевезення вантажу, укладеного на довгостроковий строк – перевізника та власника (володільця) вантажу (ст. 914 ЦК України). Отже, при буквального тлумаченні двох статей одного нормативно-правового акту ми знаходимо мов би певні нестыковки. Поняття «володілець», що застосовується в контексті ст. 914 ЦК України, як тотожне до поняття «власник», передбачає саме титульного володільця, тобто особу володіння якої вантажем підтверджено певними документами. На практиці, поняття «власник (володілець)» напряму може бути застосовано тільки у рамках договору морського перевезення вантажу, що підтверджений видачею оригіналів коносаментів. У такому випадку держатель всіх оригіналів коносаментів і є володільцем вантажу, а у країнах Великої Британії та Німеччини – власником вантажу, що зазначений у коносаменті.

З нашої точки зору таке законодавче визначення може бути лише продуктом існування як мінімум двох різновидів договору перевезення вантажу у діючому ЦК України. Перший вид, а саме передбачений у ст. 909 ЦК України представляє собою реальний договір перевезення конкретного вантажу, укладення якого підтверджується складенням транспортної накладної (коносаменту або іншого документу, встановленого транспортними кодексами (статутами).